

A
miniszterelnök

HORN
GYULA

A KÖTET MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA:

Táncsics Alapítvány

A miniszterelnök

HORN
GYULA

Összeállította
Gyuricza Péter

KAS Kiadó
Budapest, 2025

A kötetet összeállította és az interjúkat készítette
Gyuricza Péter

Szerkesztette
Gyuricza Péter és Hitseker Mária

Borítóterv
Veres Ildikó

Fotók
Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár
Fortepan, Exminiszterelnöki Iroda
A beszélgetőtársak személyes archívuma

ISBN 978-615-6915-36-8

Minden jog fenntartva

Sajtó alá rendezte © Gyuricza Péter, 2025
© KAS Kiadó, 2025

Tartalom

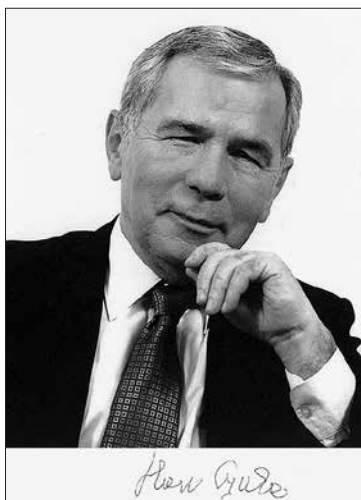
HILLER ISTVÁN: Rendszerváltás/történelem	7
BAJA FERENC: Neki Magyarország volt az élete	11
BOD PÉTER ÁKOS: Tudunk veled másképp is beszélni	30
BOKROS LAJOS: Az utódok személyének és politikájának tükrében Horn Gyula neve fennen ragyog	42
CSINTALAN SÁNDOR: Olyan embereket gyűjtött maga köré, akik tudtak neki nemet mondani	60
FORRÓ EVELYN: Keresik azt a szóvivőt, aki Horn Gyula ízlésének a legjobban megfelel. Megtalálták, Horn Gyula az	70
FÖLDES GYÖRGY: Horn Gyula egy tisztességes politikus, és tisztességes politikát csinált	81
GÖRÖG IBOLYA: Lehet, hogy magában dünnyögött, de a protokollt és a szabályokat betartotta	96
HERÉNYI KÁROLY: Ki nem állhattam, de az évek után megváltoztatták a véleményemet róla	110
IFJ. HORN GYULA: Jó lett volna még sok mindent megbeszélni vele	121
KATONA BÉLA: Miniszterelnökként, államférfiként is megmaradt kisembernek	136

KISS ELEMÉR: Mint kormányfő tisztességes munkát végzett	150
KOCSIS ANDRÁS SÁNDOR: Mindenkit értek, aki szerette, és mindenkit, aki nem szerette Horn Gyulát	161
KORONCZ ÁGNES: Dörzsölt, de tisztességes angyal földi vagány volt, és az is maradt	175
KUNCZE GÁBOR: Képes volt átlépni a saját árnyékát . .	186
LENDVAI ILDIKÓ: A baloldal mégiscsak tud rántottából tojást csinálni	206
LENGYEL LÁSZLÓ: Horn Gyula a jó miniszterelnökök, a jó politikusok közé tartozott	222
LEVENDEL ÁDÁM: A halálával Horn Gyula viszonyítási pontra vált	241
MARKÓ BÉLA: Hornban volt empátia, ő meg akarta ismerni a problémát	252
MEDGYESSY PÉTER: Gyulának soha nem volt a demokráciát sértő lépése	266
PALOTÁS JÁNOS: A matematikában vannak algoritmusok	285
PETŐ IVÁN: Horn jobban uralta a pártját, mint én	297
RÉVÉSZ T. MIHÁLY: Horn Gyula egy jobb Magyarországot akart teremteni	314
SURÁNYI GYÖRGY: Ő valaki volt a magyar politikában, miniszterelnökként pedig sikeres	329
SZEKERES IMRE: Az MSZP Horn Gyulát jelöli miniszterelnöknek	344
TABAJDI CSABA: Megszállottja volt a munkának	363
VASTAGH PÁL: Az ország modernizációjában mérhetetlen érdemei vannak	379

Örök kérdés, hogy hol húzódik a politika, pontosabban az aktuálpolitika és a történelem között a határ. Születtek jogi, historikus vagy éppen mentaltörténeti válaszok, a legelfogadottabb mégis a kitűnő francia történész, Fernand Braudel gondolatmenete. A *long durée* elmélet szerint vannak konkrét eseményhez köthető fordulópontok, vannak akár évtizedes távlatokban megmutatkozó változások és vannak olyan „hosszabb időtartam” alatt bekövet-

kező átalakulások, amelyek nemzedékeken keresztül is tarthatnak, benne élünk, részesei vagyunk, mégis nagyon kevesek azok, akik képesek ezt felismerni és mások számára is világossá tenni.

Az elég nyilvánvaló, hogy 1989/90 konkrét fordulópont volt. Leírása többször megtörtént már, a közvélemény egyszerűen rendszerváltásnak nevezi, és legegységesebben ahhoz köti, hogy demokratikus választások eredményeképp többpárti

Fotó: Exminiszterelnöki Iroda

törvényhozás alakult, amely megválasztotta az ország miniszterelnökét.

A változások egy mélyebb rétege már bonyolultabb képlet: az intézményrendszer ki-, illetve átalakításától kezdődően a gazdasági berendezkedés változásain át a nemzetközi térben való újfajta beilleszkedésig. S persze ott van a harmadik, a legnehezebben megragadható, a viselkedésünk, a társadalmi közlekedésünk, a természetesnek mondott reakcióink lassú, ám mégis gyökeres átalakulása. Nehéz feladat mindezt, mindhárom, egymást kölcsönösen feltételező és egymáshoz szorosan kapcsolódó „hullámot” feltárni és bemutatni.

Ez a kötet erre tesz kísérletet. Egy ember életén, munkáján, viszonyrendszerén keresztül alakul ki, jön létre a kép. Horn Gyula ismert alakja a magyarországi, sőt a teljes kelet-közép-európai rendszerváltásnak. A baloldal immár legendás vezetője, az új Magyarország első baloldali, szocialista miniszterelnöke. És több.

Az interjúkötet nehéz műfaj. Mindig ott munkál az emberben a lehetséges hiányérzet: vajon nem kellett volna-e még másokat is felkérni, elég sokoldalú-e az így kialakult jellemrajz vagy éppen az ellenkező, nem túl sok-e a válasz, nem esik-e a kötet az önisméltás unalmas körforgásába? Jelen esetben a mérték és az arány pont megfelelő. A kötet ötletgazdája és szerkesztője kellő rálátással és tájékozottsággal épp annyi interjúalanyt kért fel, hogy a válaszok sora befogadható az olvasó számára és érdekes változatosságot is kínál. A megszólaltatott kör pedig kizárja az egyoldalúságot: a közvetlen munkatárstól a családtagon át a korábbi politikai ellenfélig, a szövetséges riválistól a pártbéli harcostársig izgalmas együttes az egész. Nem akar objektivitást erőltetni ott, ahol nyilvánvaló a kötődés, és nem megy el semmiféle vállalhatatlan apoteózis irányába ott, amikor a válaszadó maga is közvetlen résztvevője

volt a tárgyalt eseményeknek, ilyenformán része magának az életpályának.

A kérdés-válasz sorozat újra életre kelt szituációkat, ismert és esetenként eddig teljesen ismeretlen helyzeteket, döntéseket és viszonyokat. A sokféle reakció fókuszában maga Horn Gyula áll, akiről a közélet iránt csak minimálisan is érdeklődő kortársban biztosan él egyfajta vélemény, benyomás, felszínes vagy éppen alapos. A feltett kérdésekre adott válaszok azonban – épp a válaszadók sokoldalúsága miatt – mint megannyi reflektor, más és más oldalt világítanak meg. Horn gondolkodása, innovatív, több esetben először megütközést keltő felvetései és megoldásai, a személyisége, a mindvégig rá jellemző „angyalföldi vagányság” – ahogy az egyik interjú állítja –, és persze a kétségek, a döntéshozó magánya, a politikus mögött-mellett meghúzódó érző, hús-vér ember jelenik meg és lesz teljes képpé.

Horn Gyuláról nem egy könyv jelent már meg – itthon és külföldön, de ilyen még nem. És az „ilyen” szó itt nem egyszerűen műfaji egyediséget jelöl, hanem épp azt az immár történeti távlatot, amire nagyon is érdemes felhívni a figyelmet. Horn Gyula egy olyan kor meghatározó politikusa, hazai és nemzetközi szereplője, amely az együttműködésre, a konfliktusok békés rendezésére, a társadalmi jólétre adott reményt. Egy olyan koré, amelyben Magyarország nem elszenvedője, hanem aktív alakítója saját sorsának, és a politika olyan célokat jelöl meg, amelyek a társadalom nagyon nagy többségének egyetértésével találkoznak. Amikor pártok feletti, majd teljes konszenzus övezi azokat a lépéseket, amelyek a hazánkat a világ akkori legerősebb szövetségi rendszerébe viszik – Horn volt az első, aki erről nyilvánosan beszélt –, vagy éppen az európai integráció kérdése, ami megkérdőjelezhetetlenül összekötött nemzedékeket, belpolitikai vita- és vetélytársakat. Horn ennek az érának az egyik legkitűnőbb ismerője volt. Értette és

érezte a rendszer minden rezdülését és folyamatokban gondolkodva tudta kijelölni, majd elérni a célokat. Győztes volt. Győztes a saját pártján belül, amit egyértelműen uralt és nagyszerű lépések egész sorával emelt be a szociáldemokrácia nagy nemzetközi szervezeteibe, és győztes a magyar belpolitikában, hiszen demokratikus választáson nyert és lett miniszterelnöke Magyarországnak. A két vonalvezetés – a történelmi változás egésze és a személyes siker – azonban valójában egy. Egy és ugyanaz mármint abban az értelemben, hogy Horn Gyula felismerte a változás nyújtotta lehetőséget, egyszersmind tehetséggel és tapasztalattal magyar főszereplője lett ennek.

Ám ennek a kornak vége! Annak a korszaknak, amelynek Horn kulcsfigurája volt, vége, és szemünk előtt bontakozik ki egy új. És ha ez így van, márpedig e sorok írójának meggyőződése, hogy így van, akkor az interjúkötet szinte az egyik utolsó lehetséges pillanatban ad élő emléknymatot arról, ami- ben és ahogy Horn Gyula tevékenykedett. És ez az időzítés majdakkora jelentőséggel bír, mint maga a tartalom – még akkor is, ha bizonyosságot erről csak majd a későbbi korok olvasója fog és tud adni.

Én magam sokkal kevésbé ismertem Horn Gyulát, mint az interjúkötet válaszadói. Aktív évei utolsó szakaszában bár gyakran találkoztam vele és még azzal is megtisztelt, hogy rendszeresen parlamenti irodájába invitált – emlékezetes beszélgetések ezek számomra –, nem láttam olyan közlő, mint az itt megszólalók. Azt azonban így, ezzel a tapasztalattal is biztosan állíthatom, hogy kevés olyan izgalmas emberrel találkoztam, mint ő. Ez a kötet – Gyuricza Péter és interjúalanyai jóvoltából – sokak számára bizonyítja majd mindezt. Összetett portré és alapos korrajz. Egy főszereplő és a rendszerváltás immár történelmi távlatból: Horn Gyula.

Hiller István
az MSZP Választmányának elnöke

Neki Magyarország volt az élete

BAJA FERENC

környezetvédelmi miniszter (1994–1998);
az MSZP alelnöke (1992–1996);
az MSZP Választmányának elnöke (1996–1998)

– Horn Gyulával 1989-ben, az átalakuló kongresszushoz kötődő beszélgetéseken találkoztam először a Külügyminisztériumban, ahol próbáltuk meggyőzni őt arról, hogy álljon a reformkörök oldalára, vállalja a progressziót. Nemcsak nála voltunk, hanem Pozsgay Imrénél, Németh Miklósnál, Nyers Rezsőnél is.

– *Horn Gyula a rendszerváltásig a politikai vezetésben nem nagyon vett részt.*

Horn Gyula emberek között.

Fotó: Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár 303. f.

– Ezzel egyet tudok érteni, nem is volt nagyon sikeres a találkozásunk. Nem volt elzárkózó, de világos volt számunkra, hogy más dimenzióban gondolkodik. Sokkal inkább a külügyi kérdések foglalkoztatták, ezért hosszú ideig nem is nagyon tudtunk úgy találkozni, hogy érdemi párbeszédet folytassunk, mert engem meg a külügyek nem foglalkoztattak különösebben.

– *1989. október 6-án alakult meg az MSZP, ahol Nyers Rezsőt választották elnöknek.*

– A kongresszus másnapján kértem Horn Gyulától találkozót, mert világos volt, hogy amikor kimondtuk az átalakulást, akkor nagyon kemény falakba ütköztünk. A kongresszus elején mérsékelt volt a sajtóérdeklődés, de hamarosan a CNN-től a BBC-ig mindenki megjelent. Óriási lett a nemzetközi érdeklődés. A küldöttek nem akartak hazamenni, mert mindenki úgy gondolta, hogy itt most valami kezdődik. Ennek ellenére több mint két órát vártunk arra, hogy valaki „a nagy ötök” – Horn Gyula, Pozsgay Imre, Németh Miklós, Szűrös Mátyás, Nyers Rezső – közül eljöjjön. De egyikük se jött. Hihetetlenül bizonytalanok voltak, mert senki nem számított ekkora változásra.

– *Mert senki nem tudta, hogy mi történik másnapról.*

– Ezért volt az, hogy másnap reggel elindult a visszarendezés. Érzékelhető volt Grósz Károlyékon, hogy a folyamat mehet még más irányba is. Mindenesetre azt láttam, hogy nemzetközi érdeklődés már nincs, nyilván a sajtósok a nagykövetségükön keresztül fölhívták Moszkvát és csekkolták, hogy nem lesz beavatkozás. Grósz is kérdezgették, ő puhán fenyegetőzött. Akkor kerestem meg Horn Gyulát, hogy mi várható. Azt mondta, hogy nem várható semmi. Érdekes módon ő sokkal nyugodtabb volt, mint például Németh Miklós. Vitányi Iván ügyrendi javaslatot tett a kongresszusnak, hogy hallgassuk meg a vezetőket. Az ötök végül eljöttek, aztán összevissza

beszéltek. Világos volt, hogy egymással sem értenek egyet, tehát az elitben sincs egyetértés.

– *Horn gondolhatott arra, hogy az Antall-kormányban ő viheti tovább a külügyi tárcát?*

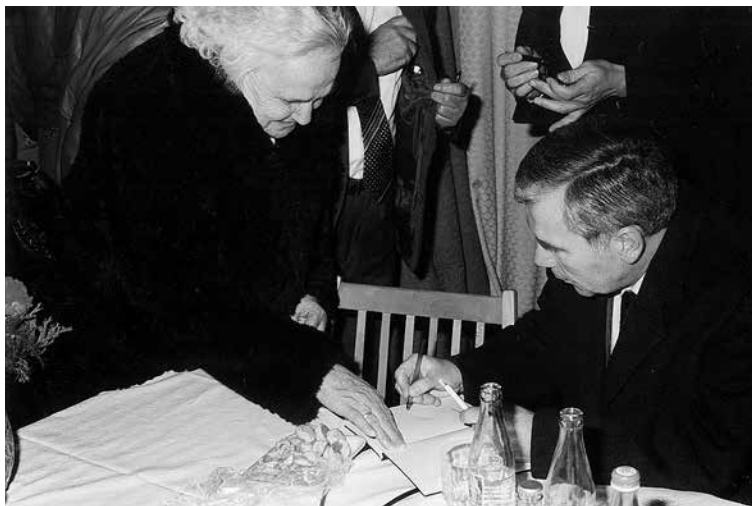
– Ezt nem zárom ki. Németh Miklós és Horn Gyula is úgy vélhette, hogy szükség lehet rájuk, és nem gondolták, hogy az általuk nyújtott teljesítményt, ahogy a békés átmenetet vezényelték, pillanatok alatt teszi zárójelbe az új politika. Ez később világos lett, amikor Németh Miklós lemondott a képviselői mandátumáról, és kiment Londonba, vagyis úgy döntött, hogy kiszáll a politikából. Horn Gyula pedig a külügyi bizottság elnöke lett.

– *Csak hogy erről a posztjáról hamar lemondott. Miért?*

– Azért, mert Csurka Istvánék keményen megtámadták, és Horn nem akart belemenni egy méltatlan adok-kapokba. Azt viszont nem tudom, hogy Antall József beszélt-e erről vele. De egészen bizonyos, hogy tárgyaltak. És beszélt a németekkel is, akik nyilván azt mondták, hogy ezzel ők nem tudnak mit kezdeni, mert ez belpolitikai cirkusz. És ez lehetett az a pillanat, amikor Horn elkezdett érdeklődni a pártszervezés iránt. Világos lett számára, hogy ha ő maga nem szervezi meg, akkor nincs számára visszaút a politikába. Ő azonban mindenáron formálni akarta a magyar társadalmat. Nem a karrier érdekelte, neki Magyarország volt az élete. A fejében egy olyan Magyarország élt, ahol ő szerepet vállal abban, hogy az ország átkerüljön a progresszió oldalára.

Elnökválasztó kongresszus

– *Az 1990-es kongresszuson, ahol Horn Gyulát választották pártelnöknek, Nyers Rezső- vagy Horn Gyula-párti volt?*

Horn Gyula dedikál.

Fotó: Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár 303. f.

– Erre a kongresszusra nagyon tudatosan készültem, látva, hogy milyen bizonytalanság van a Magyar Szocialista Pártban. Rezső bácsi fantasztikus ember volt. Nagy tekintélynek örvendett. Több alkalommal is konzultáltam vele, később is, amikor Horn kormánya megbukott. Kötődtem hozzá, de ekkor már elszánt voltam abban, hogy Horn Gyula lenne az alkalmasabb pártelnök. Egyértelmű volt, hogy mellette fogunk kiállni. De sokan megijedtek attól, hogy Horn egyedül vezesse az MSZP-t.

– *Ez olyan pillanat volt, amikor kettészakadhatott volna az MSZP?*

– Később is voltak töréspontok, de ez volt az első olyan, ahol Hornnak szembe kellett néznie azzal, hogy nem teljes a támogatottsága az MSZP-ben. És leginkább az elitben voltak hiátusok. Az értelmiségben, a régi politikai elitben. Maga a folyamat gyorsan zajlott. Amikor megérkeztünk a kongressz-

szusra, még úgy nézett ki, hogy nagy többséggel megválasztjuk Horn Gyulát. Csakhogy a helyszínen Rezső bácsit rábeszéltek, hogy vállalja a választmányi elnöki jelölést. Annak ellenére, hogy Horn Gyulával abban állapodtak meg, hogy nem indul semmilyen tisztségért.

– *Horn hibáztatta és felelőssé tette Nyers Rezsőt a választáson elért gyenge eredményért. És bírálta, mert rosszul vezette a pártot.*

– Pontosan, és nem véletlenül mondom, hogy Gyulában ekkor már működött az ambíció, ő nem túlélni akart ezzel a frakcióval. Neki ambíciója volt, hogy épít egy rendes baloldali pártot. És azt érezte, hogy ebben akadályozzák. Ezért a bázisdemokrácia oldalára állt. Megtehetette, mert mi, reformkörösök elmondtuk neki, hogy hány küldött áll mögötte. Gyula a Somogy megyeiekkel ült a Villányi úti konferenciaközpont nagytermében, amikor bejelentették, hogy Nyers Rezső indul választmányi elnöknek. Ekkor Gyula fölállt és lesétált a mikrofonhoz. Na, akkor megállt a levegő. Mindenki érezte, hogy itt most sok minden el fog dőlni. Végül ennyit mondott: „Ha Nyers Rezsőt megválasztjátok, akkor tekintsék tárgytalannak a jelölésemet”. A kongresszus ekkor valósággal fölrobbant.

– *Majd Horn Gyula kiment a teremből.*

– A jelenlévők egyik fele Gyula után szaladt, hogy ezt nem teheti. A másik fele meg Rezső bácsihoz, hogy ne hagyd magad. A konfliktus feloldásához kellett Nyers Rezső bölcsessége, hogy ő ebből kivonult, mert nem akarta kettészakítani az MSZP-t. Utána Vitányi Iván belépett a térbe, bár közben voltak, akik Pozsgayt kapacitálták, aki frakcióvezető volt, de már kezdett kifelé menni a pártból, tehát nem akart ebben részt venni. Végül Iván lett a választmány elnöke. Így nem sérült azoknak a véleménye sem, akik ezt elfogadhatatlannak, fölháborítónak, sőt zsarolásnak tartották. Az is volt egyébként.

– *Hogy értékeli az 1990–1994 közötti négy évet, amikor az MSZP-t karanténba zárták a parlamentben?*

– Igen, ez így volt. Ezért is volt szükségünk Gyulára, aki 1994-re 54 százalékra húzta fel a pártot. Az MSZP ebben az időszakban hihetetlenül sok munkával reintegrálta a társadalmi hálózatait. Mindenkit, aki csak hajlandó volt velünk szóba állni, azt partnerként kezeltük, figyelembe vettük a véleményét. Egy modern baloldal irányában tettük mindezt. Tehát senki nem azt mondta, hogy visszafelé megyünk. Azt mondták: „Jó, balosok, de itt nem lesz kommunizmus”. És ehhez kellett Gyula, mert neki az volt a lényege, hogy utazik, és beszélget az emberekkel, de ehhez kellett azok a sejtek, amelyek megmaradtak. Ebben az időszakban volt olyan év, amikor háromszázezer kilométert autóztam. Gyula szintén. Jánosi Gyuri és a többiek is. Volt, hogy Nyíregyházáról mentem Pécsre huszonöt ember miatt. És ezek élénk, olykor éles vitáktól sem mentes fórumok voltak.

– *Mert mindenhol az orruk alá dörgölték a sérelmeiket.*

– Természetesen. És el kellett hitetnünk, hogy mi igenis az országért, a baloldalért dolgozunk egy karizmatikus vezetővel, akinek elég ereje volt a kompromisszumok kikényszerítéséhez. Óriási viták voltak arról, hogy kell-e másfelé mennünk, vagyis, hogy az MDF-fel, az SZDSZ-szel vagy a Fidesszel működünk együtt.

– *Volt a túloldalon fogadókészség?*

– Az akkor teljesen mindegy volt. Akartuk, hogy fogadjanak be minket. Emlékezetes marad Vitányi Iván televíziós szereplése, amikor a választás után kérte Kis Jánost, aki azonnal nemet mondott. Pozsgay az MDF-esekkel tárgyalt, de ott is kikoszorúztak minket.

– *Konkrét ügyekben sem lehetett alkut kötni?*

– Nem, mert nem állt velünk szóba senki. De az MSZP soha nem adta fel.

– *Tehát megmaradt a nyitottság 1994-ig?*

– Ebben a szegedi – két választás közötti – kongresszus volt meghatározó. Akkor már érzékelhető volt, hogy kezdenek bennünket elfogadni. Hozzáteszem, hogy a frakciónkban nem akárik ülni, hanem olyan hiteles emberek, mint Nagy Attila színművész Kecskeméten, aki 1956-ban a BAZ megyei Munkástanács elnöke volt. Orosz István történész, aki a rendszerváltás előtt az egyetemen '56-ot oktatott nekünk Debrecenben. Tehát olyanok, akik elgondolkodtatták az embereket, hogy talán mégse a régi világ van itt jelen. Gyula pedig masszívan nyomta, hogy új világ. Szóval én a szegedi kongresszustól datálom az MSZP megerősödésének folyamatát. Ráadásul ott lettem alelnök. Ennél fontosabb volt, hogy Horn Gyula is elfogadta a dokumentumot, ami az egyenlő távolságtartásról szólt. Azt mondta, hogy a szembenállást be kell fejezni, mi mind a kormánnyal, mind az ellenzékkal egyenlő távolságot tartunk, és közben baloldalt építünk. Nagyon fontos, hogy az MSZP-ben ebben az időszakban olyan kohéziós folyamatok működtek, amelyek ma már szinte elképzelhetetlenek. Alelnöknek jelölték Nagy Attilát, aki sajnos a kongresszus előtti hetekben meghalt, így a helyszínen kellett jelöltet állítani. Kósáné Kovács Magdát szerették volna, de ő nem vállalta. Végül Csintalan Sanyi meg én lettünk a jelöltek. Engem a reformkörösök akartak inkább, Sanyit a szindikalisták. Megkérdeztem a megyei elnökömet, hogy mi legyen. Azt mondta, ő nem javasolja, hogy induljak, mert még fiatal vagyok. Ezután megkérdeztem Orosz Pista bácsit, aki a tanárom volt: „Mit csináljak?” – „Akarsz valamit kezdeni az országgal?” – „Akarok, de.” Azt mondja erre: „Nincs de. Én se akartam itt lenni az MSZP-ben, mégis

itt vagyok. Ha akarsz valamit csinálni, akkor csináld. Ehhez nem kell engedély”. Így jelöltettem magam, és el is nyertem az alelnökséget. Ekkor kezdődtek Gyulával a konfliktusaim. De hát én egy másik világból jöttem, és engem is idegesített Gyula túlzott hatalmi koncentrációja.

Nem akart ő új generációt kinevelni,
de teret adott nekünk

– *1994 után Szekeres Imrét, Jánosi Györgyöt, Csintalan Sándort, vagy éppen Baja Ferencet ifjú törökként aposztrofálták. Horn Gyula tudatosan generációváltásra készült?*

– Gyula felismerte, hogy csoportokra van szükség, és a csoportok dinamikája adta az egésznek a dinamikáját. Horn Gyula vallotta: „Az én partnereim a magyar emberek. Velük vagyok kapcsolatban, ehhez kell egy párt, az MSZP. Az MSZP-nek pedig párttagjai vannak”. Az összes többi politikai játszma, struktúra, kamarilla, működési mód. Ezért mondtam azt, hogy komoly hálózatszervező tevékenységet folytatott, és ezen keresztül tudta szondázni a társadalmat, és tudott jól reagálni olyan helyzetekre is, amikor adott esetben elragadta őt az indulat, gyorsan tudott korrigálni, mert mindig megnézte, hogy a hálózatban mi a vélemény.

– *Térjünk vissza oda, hogy konfliktusba kerültek.*

– Gyula azt tudatosan csinálta, hogy van a frakció, ahol szakemberek vannak, ugyanakkor jönnek új, fiatal szereplők. Nem akart ő új generációt kinevelni, de teret adott nekünk. És azért kezdődtek konfliktusok közöttünk, mert az én politikai kultúrámm más volt, mint a régi MSZMP világa. Külsőre se úgy néztem ki, például hosszú hajam volt. Más generációhoz tartoztam, és gyakran okoskodtam. Gyula viszont nem sze-

rette az okoskodókat. Én pedig alelnökként elvi vitákat kezdeményeztem vele, olykor elnökségi ülésen is. Későn jöttem rá, hogy ő ezt nagyon nem szereti, mert ez nem az ő világa volt. Ha például valamiben egyetértettem Lendvai Ildikóval és együtt nekimentünk Gyulának, akkor mindig visszakozott.

– *Belátta, hogy meddig mehet el?*

– Ez a tér vélemény-maximalizálása. Mindig tolta a falakat. Akkor tudtam konszolidálni a viszonyomat vele, miután rábeszéltem Tóth Andrást, akihez az önkormányzatok tartoztak, hogy adja le ezt a feladatot, hogy legyen egy konkrétum, amit én csinálhatok, mert különben állandóan ütközni fogok Horn Gyulával. Andris beleegyezett, ő úgylis kabinetfőnök volt. Akkor hoztam létre a baloldali önkormányzatok közösségét és kezdtem az önkormányzati kérdésekkel foglalkozni. Wiener Gyurival elkezdtem írni az önkormányzati programot. Mindig beszámoltam Gyulának, hogy hol tartunk, ő ezzel egyetértett, és ez hozta meg a kapcsolatunk normalizálását, mert rájött, hogy hasznos építő vagyok, és nem kizárólag okoskodni akarok. Ő azt szerette, ha a munka el volt végezve. Ez volt az egyedüli, amivel tekintélyt lehetett előtte szerezni.

Pozsgay Imre távozása szintén terhelte a kapcsolatunkat. Ő Pozsgay kilépését veszteségként értelmezte. Pedig nem voltak jóban. De akkorra már ő is és valamennyien, akik azt az MSZP-t építettük, rájöttünk, hogy az MDF-fel és a többi ellenzéki párttal szemben ez a módszer, hogy mi a legsokszínűbb világot fogjuk fölépíteni a másik oldalon. A jelölőbizottság elnökeként Pozsgay búcsúja engem is érintett. Azt mondtam: „Ha megbízik bennem, akkor elrendezem, hogy Imrét emelkedett hangulatban búcsúztassuk el”. – „De hogy?” – „Van egy tervem. Segítek Kósa Ferinek.” Három vagy négy napot beszélgettünk nagyon intenzíven arról, hogy milyen helyzetben van az MSZP, és hogy helyes-e, hogy Imre elmegy. Ferivel mindent nagyon

meg kellett rágni, főleg, mert nem mondott semmit. Gyulának végül annyit mondtam: „Egyet kérek, hogy Kósa Feri kapjon szót”. És Kósa szépen elbúcsúztatta Imrét úgy, hogy abban nem volt hiba. Nem korholta, hogy itt hagyott bennünket, de azt se mondta, hogy visszavárunk. Egyszerűen emelkedett hangon beszélt róla. A katarzisnak ez a lényege, és a politikában ez sokat számít. És miután Horn Gyula meggyőződött arról, hogy én valóban a siker érdekében dolgozom, sokkal jobb, emberibb kapcsolatunk lett, ami aztán végig megmaradt, és aminek eredményeképpen akárhányan akárhogy próbáltak – mert sokan próbáltak – Gyula és közém éket verni, soha nem sikerült. Én végig mellette álltam, a pártban és a kormányban is.

Te leszel a miniszter, és kész

– *Hogyan lett környezetvédelmi miniszter?*

– A választás előtt negyedévvél minden programot megcsináltunk, de abban nem nagyon hittünk, hogy sikerülhet kormányra kerülnünk. Nyíregyházán én nagyon otthon voltam. A rendszerváltáskor bármelyik pártnak lehettem volna a tagja, mert mindegyik megkeresett, de addigra már elköteleztem magam.

Tudtam, hogy 1990-ben még veszíteni fogunk. Onnan tudtam, hogy Rezső bácsival végigsétáltunk a Zrínyi utcán, és láttam a szemeket. 1994-ben aztán eljött Gyula Nyíregyházára egy gyűlésre. Nem találtunk közepes méretű termet, a Krúdy Filmszínház nagyterme volt csak szabad. És dugig volt a mozi-terem. Olyan gyors volt a közvélemény átalakulása, nagy valószínűséggel a negatív kampány miatt és a politikánk miatt is. Hirtelen hatalmas várakozás keletkezett az MSZP körül, és az a legfontosabb, hogy erre föl voltunk készülve, mert voltak programjaink. Tehát a társadalom azt tapasztalta, hogy a töb-

biek összevissza beszéltek, itt pedig kész struktúra van. Az önkormányzati programot előtte mindenkivel megbeszéltem. Kelet-Magyarországra kihelyezett frakcióülésen fogadtuk el a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatásáról szóló törvényjavaslatot, amit később Vastagh Pali be is nyújtott a parlamentben. Az egész térségre érvényes koncepciónk volt.

Azt szoktam mondani, hogy az nyeri meg a választást, aki a fővárosban és Kelet-Magyarországon többségbe kerül. Akkor már tudtam, hogy Kelet-Magyarországon többségben vagyunk, Budapest pedig a győztesre akart szavazni.

– *Miért nem nevezett meg sokáig miniszterelnök-jelöltet az MSZP?*

– Azért, mert ebben állapotunk meg Gyulával.

– *Azért lehetett következtetni, hogy aki az országos lista élén áll, az lehet majd a miniszterelnök-jelölt.*

– Természetesen. Az tudható volt, hogy Horn Gyula első helyét az országos listán senki nem fogja megkérdőjelezni. Aztán már csak nyerni kell. Nyerni viszont vele lehet. Ezért a leghatékonyabb módszer az volt, hogy nem beszéltünk hatalmi kérdésekről, csak a változásról. Ha valaki kérdezett, ott voltak a programok. A háló az egész társadalomra ki volt feszítve, de senkinek nem volt kormányzati szerep fölmutatva.

– *Aztán közbeszólt a Miskolc melletti baleset.*

– Hogyne! És ebben az időszakban dönteni kellett a második fordulóról, de akkor Horn már újra Budapesten volt. Mindenki üzengetett neki, mindenki találkozni akart vele. Szekeres Imrével folyamatosan tartotta a kapcsolatot. Nagyon erősítettem benne azt, hogy el kell jönnie a kongresszusra, mert akkor már egyre erősebb volt a gondolat, hogy a második forduló előtt legyen koalíció.

– *Vagyis a második fordulónak úgy lehessen nekimenni, hogy a választók tudják, hogy mi lesz.*

– Így van, és ebben nagy szükség volt Gyulára. Menjünk oda vissza, hogy nem készültünk, és az SZDSZ sem készült arra, hogy ez lesz a végeredmény. De akkor az SZDSZ úgy gondolta, hogy egy nagyon hosszú és érdemi koalíciós tárgyalás keretei között valahogy korlátozni fogják Gyulát. Mindig van egy ilyen dilemma, hogy korlátozni kell a hatalmat vagy nem kell korlátozni. Az egyensúly megtalálása a kulcskérdés. Nyilván, ha minden csak korlátból áll, akkor nincs értelme az egésznek, az emberek ezt nem érzik úgy, hogy ez az ő változásuk iránya.

Elkezdődtek a koalíciós tárgyalások. Az MSZP kongresszusa fölhatalmazott egy bizottságot. Hol vagyunk ma már ettől?! Tehát a kongresszus tárgyaló delegációt állított föl kongresszusi mandátummal, ami azt jelenti, hogy Gyula se csinálhatott akármít. És a delegációk folyamatosan beszámoltak az érintett pártok csoportjainak. Az új kormány önkormányzati programját én írtam Demszky Gáborral. És itt már sokfajta perspektíva ütközik. Itt már igazán bonyolulttá és masszív ütközőzónává válik a politika, az MSZP és az SZDSZ között is, ami persze a nyilvánosság előtt nem jelent meg. A *Magyar Hírlap*ban megjelent az 50 oldalas koalíciós megállapodás, ami még nem a kormányprogram volt.

– *Ugyanakkor éppen Pető Iván panaszolta, hogy ő azt gondolta, ha van írásos megállapodás, akkor ahhoz tartják magukat. Nem számított arra, hogy Horn ennyire nagyvonalúan kezeli a leírtakat.*

– Szerintem Horn nem kezelte nagyvonalúan a megállapodást. Én azt gondolom, hogy az SZDSZ elkövetett egy komoly hibát. Ugyanis nem vegyes tárcákban gondolkodott. Ezzel már előállított egy olyan helyzetet, ami bizalmatlanságot sugallt. A koalíció az együttműködés. Nem különálló tárcák működése. Emlékezzünk, hogy milyen probléma volt később

a belüggyel. Ilyen a belügy, vagy olyan a belügy. Van biztonság, vagy nincs biztonság. És rögtön koalíciós konfliktus tört ki. Ha ott van egy MSZP-s, akkor nem lehet ilyet mondani. És még valami, ez pedig a vétójog intézménye. Ez hasznos lett volna az SZDSZ részéről, de szerintem kártékony volt abból a szempontból, hogy bizalmatlansági viszonyt alakított ki. Úgy gondolta az SZDSZ, hogy így be tud lépni az MSZP-s terекbe, mert vétójoga van, és akkor ez vagy az nem tud miniszter lenni. Például Nagy Sándor. A vétójog nem egy demokráciabarát működési mechanizmus. A koalíciós megállapodásnak melléklete volt a kormánylista, amelybe név szerint bele kellett írni, hogy kikről döntöttünk. Tehát működött a vétójog, ami nem tette könnyebbé az együttműködést. Gyula ezekből az intézmények java részét működtette, az SZDSZ pedig az általuk nem jól szabályozott Koalíciós Egyeztető Tanácsot.

– *Ezzel nem értett egyet?*

– Egyáltalán nem értettem egyet azzal a taktikával, ahogy az SZDSZ tárgyalta. Mindig azt hitték, hogy én ellenfél vagyok, pedig nem. Meggyőződésem, hogy akkor veszítettük el a társadalom többségét, amikor ezt a típusú integrációt fölszámoltuk. Hiszem, hogy Magyarországon egy szociálliberális baloldali együttműködésnek van egyértelmű társadalmi többsége, és kutya kötelességük az érintetteknek addig dolgozni, amíg ezt az értékkompromisszumot ki nem alakítják. De ehhez közös cselekvés kell, nem pedig vétójog. És nem bizalmatlanság. A problémánknak az volt az alapja, hogy nem tudott létrejönni az a koalíció, amelyik nem hatalmi típusú, hanem együttműködésekben alapszik. Szóval ez egy bizalmatlan légkörű tárgyalás volt. A médiában nagyon szívesen keltettek olyan képet az SZDSZ-esek, hogy az MSZP-sek nem akarnak velük együttműködni. Ez nem így volt. Nem mondom, hogy nem voltak olyan hangok az MSZP-ben, hogy nem így kéne,

meg hogy baloldalibbnak kéne lennünk, de ez a vélemény kisebbségben volt, mert a többség koalíciópárti volt.

– *Az MSZP aztán több szavazatot kapott 1998-ban.*

– Négy százalékkal. Az pedig az SZDSZ butasága volt, hogy lemeszárolta magát. Hozzáteszek még valamit. Akkor már a választmány elnöke voltam, és ebből a pozícióból sokszor éreztem, hogy erős körök működnek Horn Gyula környékén, értelmiségiek, liberálisok, SZDSZ-esek, MSZP-sek, akik mindenáron egy liberálisabb politikára szerették volna őt rávenni. Sokszor a zsarolásig is elmentek. Mondok egy-két dolgot. Átlépünk néhány évet, azért majd visszatérünk a kormányalakításhoz.

Derült égből villámcsapásként ért, amikor kirobbant a Tocsikügy. Szilárd meggyőződésem, hogy Suchman Tamás egy fillért nem vett föl sehol, semmilyen formában. A kormányülésen a kabinet kiállt Suchman mellett. Elnökségi ülést tartok, majd az elnökség után választmány. Az is rendben van. Suchman marad. Este nézem a *Híradót*. Gyula bemondja, hogy fölmentette Suchman Tamást. Fölhívtam: „De hát miért?” – „Bla-bla-bla-bla-bla.” – „Hát de az elnökség meg a választmány.” – „Nem volt más választásom.” Nyilván valakinek valamit mondania kellett, hiszen Gyula magától nem mondta volna ki, hogy Suchmannak mennie kell. Ő volt a miniszterelnök, ki vitatta volna a kormány döntését? De ki kérdőjelezte volna meg az elnökség akaratát? Ki vitatta volna a választmány szándékát? Így azonban jött a kapkodás, aminek az lett az eredménye, hogy biztos van ott valami. Pontosan tudom, hogy Demszky Gábor meg a többiek sokszor elbizonytalanították Gyulát. De mi is történt ezután? Levettük Suchmant, majd rárobbant a vita az SZDSZ-re, és le kellett mondania az SZDSZ elnökének. Hát akkor mi volt ebben a jó?

És én azt látom problémának, hogy a négy évet az SZDSZ sértődöttséggel menedzselte végig. És ez a politikában sose jó.

Ezt azért merem mondani, mert később én voltam Medgyessy Péter tanácsadója. Azt a választást nem nyertük volna meg, ha Horn Gáborral nem úgy visszük végig, hogy ne legyen éles vita. Hozzáteszem, a bizalmatlanság később a Medgyessy-kormányban is előjött. Tehát amikor a szabad demokraták hatalomra kerültek, nem tudták ezt a saját politikai kultúrájukban rendesen kezelni. Megmaradt ez az értelmiségi is vagyok, miniszter is vagyok, politizálok is mentalitás.

Az MSZP minden megállapodást betartott, de valóban, a Koalíciós Egyeztető Tanács alkotmányosan nem volt benne a szerződésben. Nyilván Gyula ezt sokszor úgy értelmezte, hogy Kunczéval megoldott egy-egy kérdést. És ha Kuncze valamit kért, nem volt olyan, hogy azt ne teljesítsék.

És hadd mondjak néhány gondolatot a miniszterségről. Megállapodtunk, hogy a miénk a belügy, és Gál Zoltán – aki a rendszerváltás előtt belügyminiszter volt – lesz a belügyminiszter és én a politikai államtitkár. Csakhogy közben az SZDSZ elkérte a Belügyminisztériumot.

Gyulával sokat sétáltam a választások előtt, és sok mindenki mondta, hogy lehallgatják őt. A titkosszolgálatok is állandóan kavartak körülötte, és én mindig mondtam, hogy hagyja ezeket, tegyék a dolgunkat, Magyarország egy békés ország, a fenyegetéseket hagyjuk a francba.

Meggyőztem, hogy hozzuk nyilvánosságra a titkosszolgálati aktákat. Ő ezt pillanatok alatt összekötötte azzal, hogy legyek én a titkosszolgálati miniszter. Én azonban azt mondtam, hogy olyan ember legyen a miniszter, aki nem volt ennek az egésznek semmilyen formában a részese. Én ezt végigéltem Debrecenben, engem figyeltek az egyetemen, ezt mindenki tudta. Eerre született a koalíciós tárgyalásokról a *168 Órában* egy cikk, hogy én ez akarok lenni, meg az akarok lenni. Közben elakadtak a koalíciós tárgyalások. Gál Zolit kértem meg,

hogy ő, mint aki ehhez értett valamikor, menjen el, de ne a normál tárgyalódelegáció keretei között. Mondtam neki: „Legyen tárca nélküli miniszter és kabinet”. Így jött létre – tulajdonképpen az én javaslatomra – ez a struktúra. Azért akkor is világos volt, hogy ez itt egy katasztrófa, úgy, ahogy van. De sok mindenkinek az volt az érdeke, hogy ez ne jöjjön létre. Sok mindenkinek, akit tisztetek. És ezeket az embereket is nagyon rossz helyzetbe hozta az, hogy a hatalom képtelen volt ezt a kérdést rendezni. Mert zsarolhatóságot jelent, ami sehova nem vezet.

A Magyar Szocialista Párt tartott egy elnökségi ülést, ahol elfogadta a kormánylistát. Ezen Baráth Etele volt a környezetvédelmi, és Keleti György a honvédelmi miniszter. Az MSZP elnöksége elfogadta. Én nem szerepeltem a listán. Az SZDSZ viszont élt a koalíciós kifogással, hogy nem fogadja el Keleti Gyurit, mert a miniszternek civilnek kéne lennie. Keleti viszont katona, és ez ellentétes a filozófiájukkal. És nem fogadják el Baráth Etelét se, mert állítólag tervezőként eljárta Bős–Nagymaros építésében. Gyula időt kért. Félórás volt a tárgyalás, és a teljes magyar sajtó a kapuban várakozott. Gyula azt mondta: „Meg kell állapodni”. Keleti Gyurit nem engedi, de Baráth helyett legyen valaki más. Az önkormányzati programnak része volt a területfejlesztési fejezet: „Te feleltél a területfejlesztésért, te leszel a környezetvédelmi miniszter”. – „Nem leszek, mert a fejlesztéshez, az önkormányzathoz értek, de ehhez nem.” Azt mondta, ez őt nem érdekli: „Te leszel a miniszter, és kész”. – „Két feltétellel: egyrészt megkérdezzük Pető Ivánt, hogy támogatnak-e, másrészt, a kongresszuson be fogod jelenteni, hogy a te kérésedre leszek miniszter.”

– *Mit jelentett Horn Gyula életében a tenisz?*

– Elsősorban a mozgás jelentett neki sokat. A tenisz másodlagos volt. Úszott, futott. Sokat és aktívan. Volt, hogy Ószödön egymás mellett volt a két ház, ahol nyaraltunk. A feleségem ült a parton. Egyszer bejött: „Szólj az őrségnek, mert Gyula három órája bement a vízbe, és nincs sehol”. Csakhogy Gyula képes volt négy-öt órát is úszni. A futással ugyanez volt. Szüksége volt rá, tudta, hogy a mozgás a szellemi kondíciójához kell. A teniszt arra használta, hogy mentálisan győzzön. Mindig ugyanazokkal játszott. Fölment a pályára, és győztesen jött le.

– *Egyéniben játszott vagy párosban?*

– Csak párosban.

– *Azért, mert csapatjátékos volt?*

– Nem. Azért, mert így tudott győzni. Olyan partnert és olyan ellenfeleket választott, ahol ez garantált.

– *Olyan partnert választott, aki jobb volt nála?*

– Sokkal.

– *És olyan ellenfeleket, akik legyőzhetők?*

– Akik sokkal jobban játszottak, mint Gyula, de pontosan tudták, hogy itt az a lényeg, hogy Gyulának nyernie kell. Mert ez mentális játék volt.

– *Pszichésen szüksége volt arra, hogy ne vereséggel kezdje a munkanapot?*

– Erre nagyon figyelt, és hálás is volt a partnereinek. Én is hálás vagyok nekik, mert nem könnyű egy ilyenben közreműködni. Mindenki tudta, hogy erről van szó. Hogy nehéz az ország helyzete, a miniszterelnök ki van feszítve, naponta százan rúgnak bele. Nem egyszerű győzelmeket aratni, de az érzésre, hogy ő itt nyert, szüksége volt. De ez csak a tenisszel volt

így. Kártyában ez nem volt rá jellemző, pedig szeretett ultizni. Az csupán játék volt.

Többet tett Magyarországért,
mint amit most elismernek belőle

– *Mennyit tudott a betegségéről?*

– Sokat, bár Suchman Tamás sokkal emberibb viszonyban volt velem, mint én. Közöttünk mindig felelős együtt gondolkodás volt, de barátság nem. Egyszer meglátogattam őt a kórházban. Láttam az állapotát, és nem kerestem többet. Az nagyon megrázó volt. És most mondanom kell valamit, hogy miért volt megrázó. Rendszerváltó politikusokat említek: Horn Gyula, Göncz Árpád, Kovács László. Mindegyik így élt, illetve él az élete utolsó szakaszában.

– *Horn Gyula temetésén, amikor Orbán Viktor nevét bemondták, a sír körül állók egy része pfujolásban tört ki. Ezt később szóvá tette.*

– Gyula nem volt hibátlan, de a baloldalon ő volt „A politikus”, „Az államférfi”. Lehet, hogy ezt sokan vitatják, de számomra az volt. Horn Gyula többet tett Magyarországért, mint amennyit elismernek belőle. Ő volt az, aki bevitt bennünket a NATO-ba és hozzájárult az európai uniós csatlakozásunkhoz. Ő a saját árnyékát ugrotta át azért, hogy Magyarországon jobb legyen élni. Horn Gyulát a Nemzeti Kegyeleti Bizottság szervezésében búcsúztattuk el a családdal teljes együttműködésben. Ez az esemény viszont kifejezte a magyar társadalom és a nemzetközi közvélemény Horn Gyula iránti tiszteletét. A szervezés során a bizottságot Boross Péter volt miniszterelnök vezette, a kormányt Orbán Viktor megbízásából Lázár János képviselte, és én voltam ott a Magyar Szocialista Párt részéről.

Horn Gyula emberek között.

Fotó: Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár 303. f.

Sikerült konszenzust teremteni, és ennek eredményeként a teljes hazai és nemzetközi politikai, igazgatási elit képviseltette magát. Ezért felelős szervezőként meg kellett szólalnom, amikor a temetésen Orbán Viktort kifütyülték. Ha Gyula él, biztos azt mondta volna: „Feri, légy szíves. Ez a te dolgod”. A miniszterelnök vendégként jött oda. Megtehetette volna, hogy nem jön el. Tiszteletét akarta kifejezni nem politikai, hanem egy kegyeleti esemény kapcsán. Ezért volt elfogadhatatlan, és ezért kellett szóvá tennem a fütyülést.

BOD PÉTER ÁKOS

a Magyar Nemzeti Bank elnöke (1991–1994);
az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD)
igazgatótanácsának tagja (1995–1997)

– Az első szabad választás vasárnap volt. Hétfőn a pozsonyi Várban volt egy találkozó, ahova meghívták a Németh-kormányt. Ki is ment egy delegációval Németh Miklós és Horn Gyula, de meghívták az ellenzéket, az ellenzék pártjai pedig engem is delegáltak. A kis Volkswagenemmel mentem a Parlament elé, de ránéztek, és mondták, hogy ezzel nem fogom tudni tartani a lépést, inkább üljek át. Az első kocsival Németh Miklós ment, a másodikban Horn Gyula meg én utaztam egy MDF-es társammal. A pozsonyi Várban a rendezvényen a még hivatalban levők az első sorban ültek, mi a másodikban. Horn Gyula végig azt nézegette a papírjain, hogy hogyan kapott ki a Balaton melletti választókerületben. Németh Miklós a beszédekre figyelt, majd egy ponton elővette a táskájából a szalámis szendvicset, ami nagyon jó ötlet volt, ugyanis ez az első demokratikus csehszlovák kormány elfelejtett reggelit és ebédet adni, bár délután 16 fogásos ebédet kínáltak, de addig a gyomorgörcs kerülgetett. Pedig – mint tudjuk – mindenkinek vannak biológiai szükségletei. Szerintem akkor találkoztam először Hornnal. Utána a parlamentben szinte soha, mert én gazdasági miniszter voltam, ő pedig a külügyekkel foglalkozott.

Amikor 1994-ben megnyerték a választást, de még nem alakítottak kormányt, rendhagyó dolog történt. A titkárnőm egy

nap berohant az irodámba: „Péter, Péter, Horn Gyula most mondja a rádióban, hogy ki lesz a kormányában”. Felsorolta, hogy ki lesz a pénzügyminiszter, a honvédelmi miniszter, a belügyminiszter és bejelentette, hogy Surányi György lesz a jegybank elnöke. Erre úgy reagáltam, hogy azért álljon meg a hegyi menet.

– Önt 1991-ben nevezték ki a Magyar Nemzeti Bank elnökének.

– Igen, hat évre, Göncz Árpád gyöngybetűivel. Azt mondtam, hogy itt valami félreértés történt, és írtam egy udvarias levelet a szocialista pártba: Tisztelt Elnök úr! Hallottam a hírt, de itt félreértés lehet, mert nekem hat évre szóló kinevezésem van, mellékelem a Göncz elnök úr által aláírt kinevezés fotókópiáját. Majd megjelent nálam egy régi ismerősöm, Kemenes Ernő, aki Németh Miklós kormányában a Tervhivatal elnöke volt, és mint ilyen, kormánytag. Azzal nyitott be hozzám, hogy „Most jövök a kis mérgestől – ez volt Horn Gyula –, és azt akarja, hogy menj el”. – „Tudom, mert bementék a rádióban is.” Ugye, kétharmaduk van a parlamentben, amivel egyébként nem éltek nagyon vissza. Az én esetemben visszaélhettek volna, mert kétharmados törvény rendelkezik a Magyar Nemzeti Bankról. Van olyan technikai megoldás, hogy amúgy is hozzá kell nyúlni a jegybanktörvényhez praktikus okokból, ám ennek az oldalvizén még beúszhat egy paragrafus, hogy tekintettel a változásokra, újra indul a Nemzeti Bank elnökének szolgálati ideje. Ez egyszerű jogtechnikai megoldás. Egyébként Horn talán sohasem értette, hogy az MNB nem kormányintézmény. Surányi György 1989-ben államtitkári rangban volt kormánytag, mint az MNB elnöke. Mikor az MNB független lett, és a jegybanktörvény 1991 őszén megalkotta a független MNB-t, onnantól indult az elnök és a négy alelnök hatéves kinevezése.

– Ez volt az első Surányi-korszak?

– Az átmeneti korszak után, amikor Bartha Ferenc 1990-ben lemondott, Surányit nevezték ki az MNB élére.

– *Furcsának tűnik ilyen távolból azt hallani, hogy Antall József Surányi Györgyöt nevezte ki.*

– Nem volt ez annyira abszurd, mert bár lehetett tudni, hogy Surányi a nézetrendszerét tekintve inkább liberális szociáldemokrata, talán 1990-ben a Fidesznek is adott tanácsot. Akkor a szocialisták még karanténban voltak. Az SZDSZ rendszerváltó pártnak látszott a szemünkben, csak hogy az SZDSZ jobban kezdte utálni az MDF-et, mint amennyire komolyan gondolta a rendszerváltozást. Ekkor történt, hogy szocialista és liberális nézetű személyek közzétették a Demokratikus Chartát, és benne azt a tételt, hogy a hatalomban lévő kormány nem elég demokratikus. Ezt sok parlamenti képviselő is aláírta. A Fidesz nem. De Surányi magánemberi minőségében, noha államtitkári rangban a kormány tagja volt, aláírta. Ez lett a *casus belli* a felmentésénél.

De amiről beszélünk, az előtte volt. 1990 nyarán Antall talán még gondolta, hogy tesz egy gesztust a rendszerváltó pártoknak. Surányit Antall a maga térfelén levőnek gondolta, abba beleértve potenciálisan a Fideszt is, mint jövőbeli koalíciós partnert négy év múlva.

Tudod te, hogy kivel beszélsz?

– *Kitartott amellett, hogy érvényes a mandátuma?*

– Igen, ez volt májusban. Személyes találkozót kértem a kijelölt miniszterelnöktől. Bementem a Köztársaság téri ronda épületbe, ahol nagyon érdekes beszélgetésünk volt. Horn Gyula ott ült egy teremben egyedül. Kávét hoztak, a fején volt az a „korona”, amit a balesete után viselt.

Barátságosan kezdte: „Akkor ugye elmész?” Barátságosan válaszoltam: „Nem megyek el”. – „De hát, elmész.” Mondom: „Nem megyek”. – „Lemondasz.” – „Nem mondok le. Ha lemondanék, azt úgy élné meg a külvilág, hogy a jegybank, ami független lett három évvel ezelőtt, az első teherpróba alatt el-esik, és vajon mit szólna ehhez a nyugat.” – „A nyugattal ne törődj, azt én kezelem” – riposztózott Horn. Én még kötöttem az ebet a karóhoz, de akkor stílust váltott, és egy pesti proli modorában folytatta: „Tudunk veled másképp is beszélni. Megnézzük a pénzügyeidet meg a nőügyeidet”. – „Nocsak.” Én Miskolcon nőttem fel, az iparvárosban, tehát ezt a tárgyalási stílust már láttam. Erre megemelkedtem a székemben, ő meg csúszott le. Azt kérdeztem dörgő hangon: „Tudod te, hogy kivel beszélsz? A Magyar Tenisz Szövetség elnökével”. Erre csönd lett, majd nevetés volt a felelet. Tudtam, hogy nagyon szeret teniszezni, és valóban én voltam a teniszszövetség elnöke. Erre visszaült. Még vizet kértünk a kávé mellé, azután elmentem. Annyit mondott még: „Tulajdonképpen téged nagyon utálunk, mert kirúgtad a legjobb embereinket az ipari vállalatoktól”. Azt válaszoltam: „Én azokat rúgtam ki, akik veszteséges céget vezettek, és akiből nem nézem ki, hogy ezt a helyzetet meg tudnák fordítani, arról pedig nem tehetek, hogy 110 cégből 107-ben MSZP-tag volt a vezető. Ez, ne is haragudj, de nem az én gondom”. Azt mondta végül: „A jegybanki posztot odaígértem az SZDSZ-nek, menj át hozzájuk, beszélj velük”. Egy hétre rá átsétáltam az SZDSZ székházába a Mérleg utcába. Pető Ivánnal találkoztam. Hamar végeztünk, mert nem mondott semmit, csak a vállát vonogatta. De Hornra visszatérve, blöffölt, már csak azért is, mert a pénzügyet meg a nőügyet előtte kellett volna megnézni, és akkor rájött volna, hogy történetesen sem ez, sem az nem áll meg.

– *Üresek a dossziék.*

– Igen. Ezt követően is eljártam a kormányülésekre. És inentől kezdve, mint az MNB elnöke, rendszeresen találkoztam a miniszterelnökkel. Akkor mentem, ha hívtak, de nem mindig hívtak. A kormány végig bizalmatlan volt velem. Nem mindig kaptuk meg az előterjesztéseket. Hiába küldtem el az alelnökömet magam helyett, mert ő csak államtitkárral tudott tárgyalni. Fél év után, hangsúlyozom, nem szaladtam el, nem futamodtam meg az első fenyegetésekre, de nem húztam tovább. Egy ponton azt mondtam: „Jó: ha az alelnökök mandátumát meghosszabbítjátok, akkor lemondok”.

Írtam egy levelet Árpi bácsinak, mert ő volt a munkáltatóm. December végén tartottam egy sajtótájékoztatót az elektronikus pénzáttalás új rendjéről. Ott volt a teljes média, de senkit se érdekelt a zsíró, csak a második napirendi pontnál kapcsolták be a mikrofont, amikor bejelentettem, hogy – tekintettel a helyzetre – otthagynom a Magyar Nemzeti Bankot.

Ez az én három évem volt

– *Nem szokás, hogy a kijelölt miniszterelnök a Nemzeti Bank szintjéig jelentsen be jelölteket. Nem értem.*

– Jó, én se értem. Horn fejében az lehetett, hogy az ő idejében az MNB, az APEH, a Vám- és Pénzügyőrség vezetője államtitkári besorolásban kormánytagok voltak. Jóindulatúan mondjuk, hogy még abban a világban élt. De természetesen az egész abszurd.

Hornnal utána még találkoztam, végül nagy megkönnyebbüléssel búcsút vettünk egymástól 1994 végén. De kiderült, hogy nem örökre. Ugyanis amikor bejelentettem a lemondásomat és készültem, hogy visszatérek a civil életbe, elmentem Békesi Lászlóhoz elköszönni. Megkérdezte: „Most mit csinálsz

majd?” – „Megyek tanítani.” – „Miért nem mész el nagykövetnek?” – „Nagykövetnek? Ne hülyéskedj, titeket kéne képviselni! Most utáltatok ki. Egyébként hova mehetné?” – „Kanadába vagy Ausztráliába.” – „Mindkettő jó messze van, de köszönöm, nem. Viszont tegnap találkoztam Matolcsy Györggyel, hallom hazajött Londonból. Látod, az EBRD-be elmennék.” Békesi kiszólt a titkárságára: „Kineveztünk már valakit Londonba?” – „Igen, de még nem ment el a levél.” – „Kérem vissza azt a levelet. Te pedig menj Londonba.” Úgyhogy január 5-én fogtam magam, és elutaztam. Azt gondoltam, hogy ha itt maradok, és mint volt MNB-elnök sétálok a városban, akkor mindig odadugják az orrom alá a mikrofont, hogy ehhez meg ahhoz mit szólok. Inkább elmegyek Londonba. Attól kezdve viszont magyar oldalról a mindenkori pénzügyminiszter és a miniszterelnök volt a partnerem. Horvát oldalról Franjo Tuđman elnökhöz mentem, meg a pénzügyminiszteréhez. A szlovákoknál is a pénzügyminiszternek voltam az embere. Nagyon jó viszony volt, mert természetesen mindenki tudta, hogy magyar vagyok, eleve úgy kerültem oda igazgatónak, hogy abban az országcsoportban a magyarok és a csehek váltották egymást az igazgatói poszton. Ez az én három évem volt. Amikor például az volt a kérdés, hogy a Mochovce (Muhi) atomerőművet megszavazzam-e vagy sem, akkor bejelentkeztem Horn Gyulánál, beszéltem vele telefonon, és ő elmondta, hogyan foglaljak állást: „Szavazz a többséggel”. Felhívtam Tuđmanékat, ők azt mondták, hogy tartózkodjak. A csehek persze támogatták a szomszédait. Megnéztem, hogyan szavaznak az európai igazgatók – ők ellene voltak. Akkor Magyarország nevében nemmel szavazok, Szlovákia nevében igennel.

Na, ez az én történetem Horn Gyuláról.

– *Milyenek voltak a beszélgetéseik?*

– Rövidek, tárgyszerűek, szakmaiak. De innentől kezdve nem volt ügyem vele, nem kereszteztük egymás útjait. A tenisz kapcsán talán még összeakadhattunk, ugyanis a teniszszövetség elnöke maradtam Londonban is egy darabig. És talán rendezvényeken is találkozhattam vele.

Nem nagyon bízott Surányiban

– *Azt hogy ítélte meg, amikor egyik pillanatról a másikra Békesi László lemondásakor nem volt se pénzügyminisztere, se jegybankelnöke Magyarországnak?*

– Szokatlan volt és kellemetlen. Akkoriban kaptam is kínos kérdéseket a nemzetközi pénzvilágon és a bankon belül is, hogy mi van maguknál.

– *Akkor fenyegetett az a veszély, hogy Mexikó után Magyarország jelent csődöt?*

– Annyira nem volt rossz a helyzet. De hadd beszéljek egy kicsit másról, Bokros Lajosról. Ő úgy állítja be, hogy Magyarország a pénzügyi csőd szélén volt, és ő megmentette. Emlékszem, az ifjú szocialisták „I love Lajos”-pólót viseltek. Úgy éltették, hogy végre megmentették a nemzetet. Én másként láttam 1995 elejét. Amikor még az MNB-nél voltam, fel volt töltve a devizatartalék. 1994-ben még volt szimpátia Magyarország iránt, és volt pénz is a piacokon. Igaz, a költségvetési hiány nagy volt. Az is igaz, hogy a külkereskedelmi mérleg deficitese volt.

Ez felszínesen emlékeztet kicsit Latin-Amerikára, de itt egészen más volt a helyzet. Miért volt nagyobb az import? Például az addig le nem vásárolt orosz követelésünket az oroszok végre elkezdték törleszteni, de haditechnikával. Abban a pillanatban megjelent import oldalon nyolcszázmillió dollár plusz. De ez nem azt jelenti, hogy az ország ezt megette volna! Tehát

nem volt túlfogyasztás. A költségvetési hiánynál pedig hozzá kell tenni, hogy az állami cégek összementek, mint a Samu nadrágja, a magánvállalkozások jöttek fölfele, de még nem fizettek adót, a nyugati cégeknek öt év adókedvezményük volt, így ha el is kezdték a működést 1991-ben, 1996-ig nemigen fizettek adót. Nem a gazdasági helyzettel volt probléma, sokkal inkább azokkal, akiket a furcsa szoci-szabad demokrata koalícióban összehozott az MDF-fel szembeni ellenérzés, az SZDSZ részéről táplált – szerintem – indokolatlan félelem. Például miért is írta alá Surányi a Demokratikus Chartát? Voltak olyan félelmek, mint a Csurka-effektus, ami rezonált a magyar társadalomban. Én azonban ma is büszkén mondom, hogy eközben a demokratikus jogállami intézményrendszer létrejött.

– *Mert 1990-től kiépült a fékek és ellensúlyok rendszere.*

– És ehhez nem is akartak hozzányúlni. Majd a Fidesz lesz az, amelyik korlátozza, mára pedig felszámolta. Az 1994-es szoci visszatérésről eszembe jut egy sztori. Amikor kijöttem az első Horn Gyula vezette kormányulésről, akkor odaugrott hozzám egy Havas Henrik típusú újságíró. – Na, milyen volt? – és bekapcsolta a kamerát. Én elkezdtem röhögni magamban, mert ha azt mondom, hogy botrányos, felkészületlen bagázs, akkor azt leadják. Ha azt mondom, hogy minden rendben van, ezek aranyos úriemberek, azt is leadják, de akkor kollaborálok. Viszont még hivatalban voltam, bár a médiában tudták, hogy kipiszkálás alatt. Ezért azt mondtam: „Nagyon mások”. – „Amennyiben?” – „Dohányoznak. Viszontlátásra.” Erre csalódottan elmentek. És nem adták le.

– *Milyennek látta a kormányüléseket, hiszen volt az Antall-kormány idején is kormányülésen.*

– Antall rendet tartott. Volt egy kis csengője, ha bejött, lerakta a papírjait, bekapcsolta a mikrofont, mert mindent fölvettek,

és minden elolvasható most is. Ő történészként tudatában volt annak, hogy a jövőnek szólnak a döntéseink. Szóval volt egy csengője, meg egy idő múlva előkerült egy bábu. Ha megnyomott rajta egy gombot, az letolta a nadrágját. Ez egy játék figura volt. Német giccs. És ha nem volt a teremben nő, de valaki túl sokat beszélt, akkor megnyomta a gombot.

– *Ezzel jelezte, hogy itt a vége?*

– Mert elég hosszú kormányülések voltak, különösen a legelőjén, amikor még nem voltak meg a kabinetek. Amikor a kabinetrendszer kialakult, akkor egy-két hét alatt a tíz-tizenkét órás kormányülések négy-hat órára csökkentek. Hornéknál ehhez képest jöttek-mentek, dohányoztak, kávéztak. A lényeg az, hogy én addig maradtam, ameddig véget nem ért az engem érintő napirend. Általában előrevették azokat a témákat, amikhez külső vendéget hívtak. Odamentem 10-re és 11:20-kor udvariasan felálltam, köszöntem, és kimentem.

Horn miniszterei közül érdekes módon Suchmannal voltam jó viszonyban. Ő Londonban, az EBRD-ben is felkeresett. A külügyminiszter Kovács Lászlóval nem nagyon volt kapcsolat, Békesivel volt, Bokrossal nem nagyon.

– *Londonból figyelemmel kísérte az itthoni történeteket?*

– A legkellemetlenebb az volt, hogy január 5-én kimentem Londonba, és nem nagyon volt kivel konzultálnom az itthoniak közül. A lemondásomkor, 1994 decemberében csak vártam-vártam, hogy jöjjön Surányi. A kinevezését azonban csak 1995. május 20-án jelentették be. Ezért nem neki adtam át az ügyeket, hanem rábízta az egyik elnökhelyettesemre. Utána derült ki, és később is láttam, vagy hallottam a valutaalapsoktól, hogy Horn nem nagyon bízott Surányiban. Elfogadta, mert ráoktrojálták, de nem szerette. A kis akarnokok nem könnyen kötnek új kompromisszumot. Pedig anélkül nem lehet jól szervezetet vezetni. Én például a Nemzeti Bankba se vit-

tem senkit 1991-ben. Pedig amikor Surányi elment, az emberei ott maradtak, és petíciót írtak, hogy milyen elnök kellene a jegybank élére. Persze olyan, aki nem én voltam. Később az orrom alá dugták a listát, hogy megnézzem, kik írtak alá ellenem. „Ezt nem nézem meg. Miért kell nekem tudni, ha bemegyek egy értekezletre, hogy ez aláírt, az meg nem írt alá?” Azután egy idő múlva a bank elkezdett működni.

Nem olvastam politikai híreket

– *Milyen a kapcsolata Surányi Györggyel?*

– Évek óta együtt tanítunk, havi rendszerességgel találkozunk. Volt, hogy egy kurzust ketten vállaltunk el, konferenciákon szerepeltem vele, olvassuk egymás írásait és jó néhány kérdésben alapvetően egyetértettünk. Más a nézőpontunk, ő pénzügy szakos volt az egyetemen, én a makromodellező szakra jártam, majd iparvállalatokkal foglalkoztam. Aztán ipari miniszter lettem, a reálgazdaságot figyelem jobban. Ezért nem mindig ugyanazt gondoljuk a kérdésekről, de ami a politikát illeti, Antallt ő is tisztelte. Antallnak is jó véleménye volt az együttműködésükről, de mikor aláírta a Chartát, Antall számára világos volt a képlet. Surányi államtitkári rangban volt. És egy kormánytag nem írhatja alá, hogy a kormány nem demokratikus.

– *Amikor az MNB élére került, akkor könnyű szívvel hagyta ott a minisztériumot?*

– Eszem ágában se volt otthagyni az Ipari és Kereskedelmi Minisztériumot. Nekem egy nagyon nehéz iparátalakítási szakasz jutott, amikor többé-kevésbé megszabadultunk a régi, fenntarthatatlan struktúráktól. Azt gondoltam, hogy a '94-es választásokig miniszter leszek, de akkor jött egy telefon Antall

Horn Gyula a parlamentben.

Fotó: Exminiszterelnöki Iroda

Józseftől: „Szükségem van rád, mert bizonyos okok miatt üresedés van az MNB élén”. – „Igen, hallottam róla.”

– *Tehát nem voltak ilyen ambíciói?*

– Egyáltalán nem, nem is olvastam a politikai híreket. Tudom, ez furcsa, de annyi munkám volt azzal a hatalmas szektorral. Én a titkárnőmtől meg a feleségemtől hallottam a Demokratikus Chartáról. Ők mesélték, hogy képzeld el, Jeszenszky Géza azt mondta, hogy fáj Trianon, és erre Orbán Viktor meg a társai kivonultak az ülésteremből, és azt is mondták, hogy csuhások, térdre, imához. „Tényleg?!” Ha nem volt muszáj, nem jártam be a parlamentbe. Beküldtem az államtitkárt.

– *A londoni évek hogy értek véget?*

– Lejárt a három év, és át kellett volna adnom a stafétát a cseh kollégámnak, ő azonban megöngyilkolta magát. Írtam haza egy telefaxot, hogy szeretnék egy hónap hosszabbítást, amíg ki nem küldik az emberüket a csehek. Erre azt válaszolták,